

Eesti Vabariigi Valitsus (VV)

riigikantselei@riigikantselei.ee; kristen.michal@riigikantselei.ee

Rahandusministeerium (RAM)

E-post: info@fin.ee; jyrgen.ligi@fin.ee

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (REM)

E-post: info@agri.ee; hendrik.terras@agri.ee

Avaldaja:

Eesti Noortalunikud (ENT)

Harju maakond, Anija vald, Lilli küla, Remmelgamaa, 74414

E-post: info@noortalunikud.ee

Registrikood: 80051359

REAKTSIOON SEISUKOHAD

** Kuupäev sisaldub digiallkirjas*

Eesti Noortalunikud pöördub Teie poole seoses Eesti Vabariigi Valitsuse 16.09.2026 kinnitatud Euroopa Liidu 2028–2034 eelarveperioodi esmase jaotusettepanekuga. Jaotusettepanekus on ÜPP kõrvamärgistatud eraldisest noortele ja uutele põllumajandustootjatele nähtavalt suunatud 1,76%. Meie hinnangul ei vasta see Euroopa Komisjoni ootusele ega sellele tasemele, mida Eesti on seni ise hoidnud, ja seab põlvkonnavahtuse uuel perioodil senisest nõrgemasse seisu.

Riiklike ja piirkondlike partnerluskavade (NRPP) määruse ettepaneku artikkel 23 sätestab, et Euroopa Komisjon (edaspidi **Komisjon**) hindab liikmesriigi riigiplaani ja teeb positiivse hinnangu korral ettepaneku Euroopa Liidu Nõukogule (edaspidi **Nõukogu**), kes plaani rakendusotsusega kinnitab.

Ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) määruse ettepaneku artikkel 15 kohustab liikmesriiki kehtestama riigiplaanis põlvkonnavahtuse strateegia, et suurendada noortele põllumajandustootjatele suunatud sekkumiste tõhusust ja sidusust. Liikmesriigi kohustus on seega noorte toetamise tõhusust ja sidusust tõsta, mitte vähendada. Artikli 15 punkt d nõuab lisaks riigiplaanis esitatud põlvkonnavahtusele kaasa aitavate meetmete koostoime kirjeldust.

Komisjon avaldas 21.10.2025 „Põllumajanduse põlvkondade vahetuse strateegia“, milles on seatud Euroopa Liidu tasandi eesmärk tõsta noorte ja uute põllumajandustootjate osakaal 24%-ni aastaks 2040. Lisaks sisaldab see soovitusi liikmesriikidele suunata põlvkonnavahtusele vähemalt 6% kõrvamärgistatud põllumajanduskuludest.

Määruse (EL) 2021/2115 artikkel 95 koos XII lisaga sätestab käimasoleval perioodil liikmesriigi kohustuse reserveerida põlvkonnavahtuse toetamiseks vähemalt XII lisas märgitud summa, mis Eesti puhul vastab täpselt 3%-le IX lisa otsetoetuste eraldisest (2027. aastal 6 150 562 eurot).

Praegu käivad Euroopa Parlamendis, kes peab NRPP määruse koos Nõukoguga vastu võtma, läbirääkimised selle üle, kas noorte kõrvamärgistus tuuakse uude raamistikku tagasi ja kui suurena. Raportööride raporti projekt on menetluse lähtetekst ja selles on noorte miinimumiks 10% – selle

langetamiseks peab muudatusettepanek võitma. Ettepanek 4751 langetaks selle 8%-le. Nii lähtetekst kui ka enamik esitatud muudatusettepanekuid liiguvad protsendi ümber, mitte selle kaotamise poole.

Siiani on Eesti olnud eeskujulik liikmesriik põlvkonnavaletuse toetamisel. Eestil on võimalus ka tulevikus olla hea eeskuju – näitena, miks põlvkonnavaletuse soosimiseks on hädavajalik liikmesriike kohustada teatud miinimummahu põlvkonnavaletust toetama.

16.09.2026 kinnitas VV riigiplaani esmase jaotusettepaneku – tegemist on sisuliselt mandaadiga, millega RAM Komisjoniga läbirääkimisi pidama läheb. Selles on ÜPP kõrvamärgistatud summana märgitud 1 526,4 miljonit eurot (ilma halduskuludeta). Selles on ka järgnev:

- rida „Noorte ja uute põllumajandustootjate, maaettevõtete ja väikeste põllumajandusettevõtete arendamine” – 26,9 miljonit eurot;
- rida „Vähenev pindalapõhine sissetulekutoetus” (edaspidi **DABIS**) – 672 miljonit eurot.

Esmalt on problemaatiline rea „Noorte ja uute põllumajandustootjate, maaettevõtete ja väikeste põllumajandusettevõtete arendamine” sõnastus – see 26,9 miljonit võib noortele minna täies mahus, aga ei pruugi, kuna rea nimetus hõlmab ka teisi kasutusotstarbeid.

Senine noore põllumajandustootja täiendav sissetulekutoetus (NPT) eraldi meetmena kaob ja asendub kõrgema ühikumääraga DABIS-e sees – ÜPP määruse ettepaneku art 6 ja art 16 lg 1 p b. Jaotusettepanekus ei ole rida, mille järgi oleks tuletatav põlvkonnavaletusse suunatav osa DABIS-est. Me ei väida, et seda oleks varjatud – väidame, et seda numbrit ei ole praegu olemas. Ilma selleta ei ole aga võimalik koostada ÜPP määruse artikli 15 punktis d nõutud meetmete koostoime kirjeldust ega hinnata, kas toetuse tase on piisav.

Jaotusettepaneku alusel on põlvkonnavaletuse soosimiseks Eesti eraldanud Euroopa Liidust tulevatest ÜPP kõrvamärgistatud vahenditest nähtavalt ainult kuni 1,76% (26,9/1526,4).

Põllumajandusse investeerimisel on mõte ainult siis, kui on olemas järgmine põlvkond, kes tootmise üle võtab. Toidujulgeolekusse, tootmisse ja töötlemisse suunatud investeering ilma põlvkonnavaletuseta on investeering varasse, millel ei ole kümne aasta pärast pidajat.

Noore alustamistoetus on oma olemuselt investeeringutoetus. See ei ole sotsiaalne meede ega sissetulekutugi, vaid kapital, mis läheb tootmisse ja kasvatab Eesti põllumajandussektori konkurentsivõimet samamoodi nagu iga teine investeering – vahega, et lisaks varale luuakse ka ettevõtja.

Eesti põllumajandussektori kõige tõsisem struktuurne probleem on ressursside koondumine. Statistikaameti andmetel oli 2023. aastal Eesti põllumajandusliku majapidamise keskmine suurus 91 hektarit – Euroopa Liidus suuruselt kolmas Tšehhi ja Slovakkia järel. Euroopa Liidu keskmine on 17,8, Läti 29 ja Soome 50 hektarit. Kolme aastaga on majapidamiste arv vähenenud 6% ja tegevuse lõpetasid peamiselt need, mille juht oli üle 55-aastane ja mille maa jäi alla 100 hektari. Koondumine käib seega täpselt sealtkaudu, kus põlvkonnavaletus ära jääb.

Noorte sisenemine sektorisse on ainus mehhanism, mis seda suunda pöörab. Iga meede, mis toetab tootmist, kuid ei toeta sisenemist, kiirendab koondumist.

Sellel on tagajärg, mis ulatub põllumajandusest välja. Kui tootmine ja maa koonduvad ning kohalikku järelkasvu ei teki, tekivad ideaalsed tingimused selleks, et Eesti põllumajandusmaa ja toidutootmine lähevad üle välisriigi kapitalile. Metsandussektoris on see protsess juba toimunud. Suurimate erametsaomanike hulgas on Eestis täna välismaise emaaettevõtte või välismaise tegeliku kasusaajaga äriühingud – Tornator Eesti OÜ ligikaudu 58 000 hektariga, Ingka Investments Estonia OÜ ligikaudu 18 000 hektariga ja Sõdra Metsad OÜ ligikaudu 15 000 hektariga (2023. a andmed).

Me ei väida, et noorte alustamistoetus üksi selle suuna pöörab. Väidame, et see on ainus meede, mis tegeleb sektorisse sisenemisega, ning et selle vähendamine töötab kõikide ülejäänud investeeringutega

vastassuunas. Küsimus, mis tasub enne riigiplaani lõplikku kinnitamist läbi mõelda, on seetõttu laiem kui üks eelarverida – **mis mõte on Eestil investeerida põllumajandussektoris, kui sellel sektoril puudub eestimaine tulevik?**

Eesti Vabariigi Valitsuse vastuvõetud otsused viitavad ilmselgele lahkkelile Komisjoni strateegia ja rahalise ootuse vahel – küsitav on Komisjoni valmidus aktsepteerida sellist lähenemist Eesti riigiplaani läbirääkimistel.

Läbirääkimised eeldavad, et mõlemal poolel on huvi laua taga olla. Praegusel kujul ei saa seda huvi kummaltki poolelt eeldada: põlvkonnavahtusele on nähtavalt suunatud 1,76%, Komisjoni soovitus on vähemalt 6% ja Euroopa Parlamendi tasandil käib arutelu sellest kõrgemate määrade üle. Need numbrid on üksteisest liiga kaugel, et nende üle oleks midagi läbi rääkida.

Meil on kolm ettepanekut. Kaks esimest ei eelda eelarvevahendite ümberjagamist ja on täidetavad riigiplaani koostamise käigus:

- lisada DABIS-e juurde rida, mille alusel on tuletatav põlvkonnavahtus suunatav osakaal;
- muuta rea „*Noorte ja uute põllumajandustootjate, maaettevõtete ja väikeste põllumajandusettevõtete arendamine*” nimetuseks „*Noorte ja uute põllumajandustootjate arendamis- ja alustamistoetus*”.

Kolmas eeldab poliitilist otsust ja jaotusettepaneku avamist:

- tõsta põlvkonnavahtusele suunatud nähtav rahastus ÜPP kõrvamärgistatud eraldisest mõistlikule tasemele, arvestades käesolevas kirjas viidatud asjaolusid, sealhulgas suurendades rea „*Noorte ja uute põllumajandustootjate arendamis- ja alustamistoetus*” mahtu praeguselt 26,9 miljonilt.

Kui need ettepanekud saavad vähemalt esialgse vastuse, oleme valmis kohtuma esimesel võimalusel.

Kui vastust ei tule, pöördume nende poole, kelle käes on otsus ja rahakott. Oleme juba ühendust võtnud oma Euroopa katusorganisatsiooni *Conseil Européen des Jeunes Agriculteurs'ga* (CEJA), kes on lubanud meid toetada. Kohtume CEJA esindajatega 21.–22.09 Brüsselis ning palume nende kaudu Komisjonilt ja teistelt ELi asutustelt, et Eesti riigiplaani praegusel jaotusettepanekul põhinevat versiooni ELi tasandil heaks ei kiidetaks.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Janel Jan-Marcus Lohvart

Eesti Noortalunike juhatuse esimees